

PEDAGOGICAL SCIENCES

THE PRINCIPLE OF CHILD-CENTREDNESS AS A KEY STRATEGY IN THE MENTAL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ПРИНЦИП ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ ЯК КЛЮЧОВА СТРАТЕГІЯ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Olha Movchan¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-408-5-15>

Останнім часом у вітчизняних педагогічних публікаціях все частіше, хоча й у різній формі, впроваджується положення про те, що сучасна школа має стати «дитиноцентричною», тобто в центрі всіх навчально-виховних впливів має знаходитись конкретний учень й, відповідно, всі засоби та форми організації шкільного життя мають бути підпорядковані меті його всебічного особистісного розвитку.

У зв'язку з цим треба звернути увагу на один принципово важливий момент. Відправною точкою у вибудовуванні ідеологічних та організаційних основ дитиноцентричної школи мають стати права й інтереси дитини. В сучасних непростих соціокультурних умовах школа, вочевидь, залишається єдиним соціальним інститутом, який має змогу (й зобов'язаний) взяти на себе захист головного права кожної дитини – права на такі умови шкільного середовища, які забезпечували б йому комфортний повноцінний особистісний розвиток в максимально можливому діапазоні росту його індивідуальних психологічних ресурсів.

Перед сучасною розвивальною освітою стоїть мета не тільки розумового розвитку школярів у процесі розвивального навчання, а й підвищення рівня їх розумового виховання.

Розумове виховання вважали провідним у системі виховання дітей і молоді відомі філософи, мислителі й педагоги (Аристотель, Платон, Франсуа Рабле, Джон Локк, Ян Коменський, Григорій Сковорода, Марія Монтессорі, Василь Сухомлинський).

Орієнтація на розв'язання задачі розумового виховання дитини, в свою чергу, змушує передивитися, в контексті тенденцій перебудови сучасної

¹ V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Ukraine

школи, основних компонентів шкільної освіти: її призначення, змісту, критеріїв ефективності форм та методів навчання, ролі шкільного підручника, функції вчителя, оскільки для реалізації задач розумового виховання недостатньо наявності знань, вмінь, навичок, які є важливими показниками змін, що відбуваються з учнями.

У розумовому вихованні людини змінюється характер пізнавального ставлення до світу: те, як він сприймає, розуміє й пояснює те, що відбувається. Таким чином, розумове виховання полягає не тільки у формуванні системи знань, вмінь та навичок, або в розвитку теоретичного мислення, а, скоріш за все, у збагаченні індивідуального розумового досвіду дитини, який і виступає в якості психолого-педагогічної основи інтелектуального зростання особистості.

Сьогодні в освітньому процесі на перший план, поряд з оволодінням знаннями, вміннями та навичками, стоїть проблема формування базових розумових якостей особистості, таких як компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція та унікальність складу розуму. Це визначена система показників розумового виховання особистості, «в яких «знімаються» особливості індивідуального розумового досвіду і які у підсумку характеризують рівень розвитку індивідуальних інтелектуальних можливостей».

Проблема критерію ефективності шкільної освіти в контексті унікальності складу розуму має ще один непростий аспект. Зараз, нарешті, багато хто починає розуміти, що насилля – це, можливо, найкоротший і простий, але в той же час найархаїчніший і непродуктивний спосіб впливу на людей. Менш чітко усвідомлюється ця думка у зв'язку з явищем інтелектуального насилля. Мова йде про елементи інтелектуального насилля в рамках ЗЗСО. Відповідно, в даному випадку не можна говорити про інтелектуальне виховання, оскільки останнє передбачає реалізацію права дитини на самобутній розвиток своїх інтелектуальних сил.

Переходячи з дошкільника до молодшого школяра, дитина переживає кризу, що співпадає з кризою сімох років. Його повноцінне розумове виховання ставить наступні завдання:

- формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- розвиток пізнавальних інтересів, потреб у самоосвіті;
- розвиток всіх видів мислення – теоретичного й емпіричного, діалектичного, логічного, абстрактного, категоріального, індуктивного й дедуктивного, репродуктивного й продуктивного (творчого), системного і т.д.;
- засвоєння досвіду пізнавальної діяльності, здатності до творчості;
- розвиток ерудованості та світогляду, інтелектуальної свободи особистості.

Розв'язання цих задач направлено на підвищення рівня розумового виховання школярів, на формування культури розумової діяльності, яка з загальнонаукової позиції розглядається як комплексне складне утворення, що потребує від молодших школярів емоційного налаштування й мотивації на розум, культуру як сукупність знань, дій, цінностей, навичок, продуктивних засобів виконання розумової, в тому числі, освітньої діяльності. З психолого-педагогічних позицій культура розумового виховання визначається як ступінь досконалості розумових дій на основі знань, гуманістичній мотивації, інтелектуальних вмій та навичок, що відображають відповідні сторони освітнього та культурного середовища, в якому відбувалося становлення молодшого школяра, що дозволяє вільно оперувати ними у процесі навчальної діяльності й самостійної роботи.

Забезпечення розумового розвитку учнів початкової школи є однією з найважливіших завдань стратегічного розвитку НУШ, яке повинне базуватися на інтеграції знань у галузі психології та педагогіки щодо взаємозв'язку навчання та розвитку. Ця інтеграція також має враховувати взаємодію пізнавальної та трудової активності дітей з їхнім культурним оточенням та орієнтувати педагогічний процес на формування особистості дитини і перспективи її майбутнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Дитиноцентризм Василя Сухомлинського в педагогічному вимірі століття. 2018. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/pedvisnik-61—2018—1-5.pdf>
2. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2007. 96 с.
3. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект : монографія. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 300 с.
4. Кремень В. Про дитиноцентризм або чому освіта України потребує структурних змін. *Щоденна всеукраїнська газета «День»*. 2009. № 210, 19 листопада.
5. Набок М. В. Дитиноцентризм – стрижневий вектор розвитку загальної середньої освіти України початку ХХІ століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. № 3 (78). С. 160–172.